

Dạo mới di cư vào nam. Trường CVA chúng tôi phải đi học nhờ mấy dãy nhà sau của trường Trung học Pétrus Ký (nay là trường Phổ thông Trung học Lê Hồng Phong). Thầy gian truân mà trò cũng gian truân. Bởi nơi đó lớp học dài thườn thượt cứ như các tàu nuôi ngựa. Ban Giám đốc phải dùng carton ngăn ra từng phòng. Thầy giảng lớp bên này lớp bên kia cứ nghe rõ mồn một. Anh nào mà không tập trung thì bài vở ghi chép sẽ “đi đứt”. Đa số chúng tôi lại là con nhà nghèo. Nào là ở lán tạm trú hay sống trong các xóm nhà lá, điện nước chưa có, tối tối cứ phải thắp đèn dầu để học bài. Hình ảnh đó không biết từ

Vài bài học từ trường xưa

NGÔ SĨ

đâu đến tai ban Giám đốc trường (dạo đó gọi Ban Giám hiệu là Ban Giám đốc). Ông Hiệu Trưởng bèn bảo bác gác - gian tối tối mở hai phòng học cho đám học sinh nghèo chúng tôi có đèn sáng đến học bài, làm bài. Chúng tôi cũng chẳng có tiền đi học tư như nhiều bạn khác, nên gặp các bài học khó thường trao đổi với nhau. Vô hình chung, chúng tôi đã hình thành những nhóm tự học rất tiến bộ. Đây là bài học rất hiệu quả mà nguyên nhân hình thành cũng là nhờ trường CVA đã khởi đầu cho tôi sau này áp dụng vào cái nghề theo đuổi: nghề dạy học.

Trường tôi dạo ấy, mỗi môn đều có nhiều giáo sư (giờ gọi là giáo viên). Có thầy là giáo sư chính quy, có thầy là giáo sư kế ước lại cũng có thầy là giáo sư tư nhân dạy giờ. Mỗi thầy một vẻ

về y phục và phương tiện đi dạy. Thầy đi xe hơi ở thập niên 50 thì rất hiếm. Có chăng chỉ có thầy Nguyễn Ngọc Quỳnh dạy vạn vật. Còn cao lắm... là mobylette vàng, mobylette đen. Có thầy sang thì ngày ngày có xe cyclo đưa đón bỏ tiền lương ra thuê tháng. Riêng thầy Trần Đình Ý dạy Pháp văn thì tối ngày thầy đạp xe đạp. Thầy luôn luôn mặc complet mặc dù các bạn biết đấy: Trời Saigon nắng như đổ lửa. Mỗi lần đến ngã tư, ngã ba thầy đều xuống dẫn bộ qua đường rồi mới đạp tiếp. Học trò nhiều bạn hay chọc phá hề gặp thầy là vội chạy qua rồi vác xe đạp của thầy chạy như bay như biến mới để xuống khiến thầy lại phải đi bộ một quãng mới tới lấy xe, đạp tiếp đến trường. Thật là “nhất quỷ nhì ma thứ ba học trò”. Hình ảnh thầy với bộ complet ấy dù trong thời tiết khắc nghiệt đưa tôi đến một chân lý mà sau này tôi khám phá ra rằng: Đó là hãy trọng chính bản thân mình rồi hãy đòi hỏi người khác phải trọng mình. Thứ nữa là như Erich Fromm nói: “Con người yêu tự do nhưng có khi sợ cô đơn trước đám đông nên con người thiếu niềm tin ở mình mà từ bỏ tự do tư tưởng đạo đức của mình để hòa vào với đám đông”. Chính vì thế sau này tôi thường khuyên nhủ các học sinh của tôi dù trong hoàn cảnh khó khăn nào phải cố giữ và bảo vệ niềm tin, lý tưởng của mình quên đi ngoại cảnh tác động đến mình. Tất yếu niềm tin, lý tưởng đó phải là chân chính như bộ complet của thầy Trần Đình Ý thể hiện lời cổ nhân: “Y phục xứng ư kỳ đức”.

Tôi còn học được gì ở trường xưa, ở các thầy tôi nữa nhỉ? Vâng còn nhiều lắm. Tôi chỉ xin kể hầu các bạn một câu chuyện nữa và sự nhận định của các bạn là do các bạn. Đấy là năm lớp 12 tôi được học toán với thầy Nguyễn Văn Phú. Thầy Phú dạy ở trường tư rất nổi tiếng. Học trò theo học thầy rất đông. Sau này thầy đứng mở trường tư thực Hưng Đạo ở đường Bùi Viện. Sách Toán của thầy viết rất thành công. Thậm chí các người lớn tuổi hoặc các công chức chỉ cần mua sách của thầy về tự học là có thể làm bài trong các kỳ thi. Song khi tôi học thầy cũng chỉ thấy bình thường không thấy gì háo hức hay “bái phục” như các bạn học thêm ở

trường tư ca ngợi. Rồi cuối năm lớp 12 có một số bạn không học lớp tôi, thi đậu giải học sinh Trung học toàn quốc khoe: "... Bọn tớ được thầy Phú xin lỗi là thầy không giải đáp được hầu hết các thắc mắc về toán học. Lý do là thầy mới có cử nhân. Trong khi ở Pháp dạy trình độ này thì các thầy phải có bằng Thạc sĩ". Với câu nói của thầy ngay tại các lớp mà mình đang dạy, thầy là người rất trung thực. Sau này, tôi đã noi gương thầy cố giữ lòng trung thực. Không dám cho mình là cái rốn của vũ trụ. Thật thế có vài bài toán tôi giải sai cho học sinh do sơ ý hay do còn dốt mà học sinh cũng chẳng phát hiện ra. Tôi đã can đảm thú nhận với học trò và chỉnh lại cái sai sót của tôi. Đồng thời lúc nào tôi cũng muốn được nghe lại lời nói của một số đồng môn thời tôi, tự hào là "hay" hơn cả thầy. Khoa học cần sự chính xác tuyệt đối. Tôi bảo với các em rằng: "Trong khoa học không có ông Khổng Tử. Bởi ai cũng nói mặt trời quay quanh trái đất. Ông nội tôi cũng nói thế rồi bố tôi cũng truyền lại cho tôi là thế thì bao giờ khoa học mới tiến được. Phải chờ lúc có một người phản bác cái "chân lý nói miệng hồ đồ" ấy rằng: "Quả đất quay chung quanh mặt trời" dù là phải uống chén thuốc độc. Người bị cưỡng ép uống thuốc độc chắc chắn là nhà khoa học.

Ngày nay, cứ mỗi độ sắp khai trường, đọc trên báo thấy nơi này nơi khác xảy ra những hiện tượng phụ huynh phải năn nỉ chạy trường, tốn tiền chạy lớp. Tôi lại thương nhớ thầy xưa bạn cũ.

Hay là tại thời đại tôi cái học khác với cái học hôm nay nên phải có nhiều trường chuyên trường điểm cho kịp với đà phát triển nhân tài đất nước?

Cũng có thể trong tôi đã manh nha dấu hiệu của tuổi già nhớ chuyện xưa rất rõ và chuyện gần thì lại hay quên?!... Tôi quên cả thời gian đang ngồi chờ mưa tạnh và chỉ thấy bóng cây điệp già tỏa bóng sân trường, thấy những lớp học chạy dài hun hút và hình ảnh các thầy các bạn quanh quần bên tôi lúc này.

Tháng 7/2008